

Ιστορία της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης

Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) είναι αποτέλεσμα μιας βαθμιαίας οικονομικής ολοκλήρωσης της ΕΕ. Αποτελεί επέκταση της ενιαίας αγοράς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με κοινές ρυθμίσεις για τα προϊόντα και με ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών, κεφαλαίου, εργατικού δυναμικού και υπηρεσιών. Στην ευρωζώνη, που σήμερα περιλαμβάνει 19 κράτη μέλη της ΕΕ, καθιερώθηκε ένα κοινό νόμισμα: το ευρώ. Τα 28 κράτη μέλη της ΕΕ, (με την εξαίρεση του ΗΒ και της Δανίας, πρέπει να υιοθετήσουν το ευρώ ύστερα από τουλάχιστον δύο έτη συμμετοχής στον μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών II (ΜΣΙ ΙΙ) και αφού αποδείξουν ότι εκπληρώνουν τα κριτήρια σύγκλισης. Μια ενιαία νομισματική πολιτική καθορίζεται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και συμπληρώνεται από εναρμονισμένες δημοσιονομικές πολιτικές και συντονισμένες οικονομικές πολιτικές. Στο πλαίσιο της ΟΝΕ δεν υπάρχει ένα μεμονωμένο όργανο που να είναι αρμόδιο για την οικονομική πολιτική. Αντ' αυτού, η αρμοδιότητα αυτή επιμερίζεται μεταξύ κρατών μελών και διάφορων θεσμικών οργάνων της ΕΕ.

Νομική βάση

- Αποφάσεις των ευρωπαϊκών συνόδων κορυφής της Χάγης (1969), του Παρισιού (1972), των Βρυξελλών (1978), του Ανόβερου (1988), της Μαδρίτης και του Στρασβούργου (1989) και του Μάαστριχτ (1991-1992).
- Άρθρα 119-144, άρθρο 219 και άρθρα 282-284 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ).
- Πρωτόκολλα συνημμένα στη ΣΛΕΕ σχετικά με τη μετάβαση στο τρίτο στάδιο της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, τις διαδικασίες υπερβολικού ελλείμματος και μακροοικονομικών ανισορροπιών, τα κριτήρια σύγκλισης, τις ρήτρες εξαίρεσης για το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Δανία, το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα καθώς και την Ευρωζώνη.

Στόχοι

Η ΟΝΕ είναι αποτέλεσμα βαθμιαίας οικονομικής ολοκλήρωσης και συνεπώς δεν αποτελεί αυτοσκοπό. Η διαχείριση της ΟΝΕ έχει σχεδιαστεί κατά τρόπο ώστε να στηρίξει τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη και ένα υψηλό επίπεδο απασχόλησης, με κατάλληλη χάραξη οικονομικής και νομισματικής πολιτικής. Για την επίτευξη αυτού του στόχου στηρίζεται σε τρεις βασικές οικονομικές δραστηριότητες: (i) τη νομισματική πολιτική με στόχο τη σταθερότητα των τιμών· (ii) τον συντονισμό των οικονομικών

πολιτικών των κρατών μελών· (iii) τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της ενιαίας αγοράς.

Υλοποιήσεις

Το ευρώ ήδη αποτελεί μέρος της καθημερινής ζωής σε 19 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε βάθος χρόνου, θα υιοθετηθεί και από άλλα κράτη μέλη. Το ενιαίο νόμισμα εμφανίζει αναμφισβήτητα πλεονεκτήματα: μειώνει το κόστος των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών, διευκολύνει τα ταξίδια, ενισχύει τον ρόλο της Ευρώπης σε διεθνές επίπεδο κ.λπ.

Ιστορία της ONE

Στη σύνοδο κορυφής της Χάγης, το 1969, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων προσδιόρισαν έναν νέο στόχο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης: την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ONE). Μια ομάδα, με επικεφαλής τον τότε πρωθυπουργό του Λουξεμβούργου Pierre Werner, κατάρτισε έκθεση η οποία προέβλεπε την επίτευξη πλήρους οικονομικής και νομισματικής ένωσης εντός δέκα ετών, βάσει ενός σχεδίου που περιλάμβανε διάφορα στάδια. Ο τελικός στόχος ήταν η πλήρης ελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων, η πλήρης μετατρεψιμότητα των νομισμάτων των κρατών μελών και ο αμετάκλητος καθορισμός των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Η κατάρρευση του συστήματος του Μπρέτον Γουντς (Bretton Woods) και η απόφαση της κυβέρνησης των ΗΠΑ να θέσει το δολάριο σε διακύμανση στα μέσα του 1971 προκάλεσαν κύμα αστάθειας στις αγορές συναλλάγματος, πράγμα που έθεσε υπό σοβαρή δοκιμασία τις ισοτιμίες μεταξύ των ευρωπαϊκών νομισμάτων. Η εξέλιξη του σχεδίου της ONE ξαφνικά διακόπηκε.

Το 1972, στη σύνοδο κορυφής του Παρισιού, η Κοινότητα επιχείρησε να προσδώσει νέα ώθηση στη νομισματική ολοκλήρωση δημιουργώντας το «φίδι στη σήραγγα»: έναν μηχανισμό για οργανωμένη διακύμανση των εθνικών νομισμάτων (το «φίδι») μέσα σε στενά όρια διακύμανσης έναντι του δολαρίου (η «σήραγγα»). Έχοντας υποστεί πλήγματα από την πετρελαϊκή κρίση, την αδυναμία του δολαρίου και τις αποκλίνουσες οικονομικές πολιτικές, το «φίδι» έχασε τα περισσότερα μέλη του σε λιγότερο από δύο χρόνια και τελικά περιορίστηκε σε μια «ζώνη του γερμανικού μάρκου» που περιλάμβανε τη Γερμανία, τις χώρες της Μπενελούξ και τη Δανία.

Δημιουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος (ΕΝΣ). Οι προσπάθειες για τη δημιουργία ενός χώρου νομισματικής σταθερότητας ανανεώθηκαν το 1978 στη σύνοδο κορυφής των Βρυξελλών με τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος (ΕΝΣ), βάσει της ιδέας των σταθερών αλλά προσαρμόσιμων συναλλαγματικών ισοτιμιών. Τα νομίσματα όλων των κρατών μελών πλην του Ηνωμένου Βασιλείου, συμμετείχαν στον μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών που έγινε γνωστός σαν ΜΣΙ Ι. Οι συναλλαγματικές ισοτιμίες βασίστηκαν σε κεντρικές ισοτιμίες έναντι της ευρωπαϊκής νομισματικής μονάδας ή ECU (που έγινε αρχικά γνωστή σαν ευρωπαϊκή λογιστική μονάδα), η οποία ήταν ένας σταθμισμένος μέσος όρος των συμμετεχόντων νομισμάτων. Βάσει αυτών των εκφρασμένων σε ECU κεντρικών ισοτιμιών υπολογίστηκε ένα πλέγμα διμερών ισοτιμιών, και οι διακυμάνσεις των νομισμάτων έπρεπε να διατηρούνται εντός περιθωρίου 2,25% πάνω ή κάτω από

τις διμερείς ισοτιμίες (με την εξαίρεση της ιταλικής λιρέτας, στην οποία επιτράπηκε περιθώριο διακύμανσης 6%). Μέσα σε μια δεκαετία το ΕΝΣ συνέβαλε σημαντικά στη μείωση της μεταβλητότητας των συναλλαγματικών ισοτιμιών: η ευελιξία του συστήματος, σε συνδυασμό με την πολιτική αποφασιστικότητα για οικονομική σύγκλιση, είχε ως αποτέλεσμα μια διατηρήσιμη συναλλαγματική σταθερότητα.

Με την έγκριση του προγράμματος της [ενιαίας αγοράς](#) το 1985, έγινε ολοένα εμφανέστερο ότι τα πλεονεκτήματα της εσωτερικής αγοράς δεν θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν πλήρως όσο δαιωνιζόταν το σχετικά υψηλό συναλλακτικό κόστος, το οποίο συνδεόταν με τις μετατροπές μεταξύ νομισμάτων και τις αβεβαιότητες των συναλλαγματικών διακυμάνσεων, όσο μικρές κι αν ήταν αυτές. Επιπλέον, πολλοί οικονομολόγοι κατάγγειλαν εκείνο που αποκαλούσαν «ανέφικτο τρίγωνο», θεωρώντας ότι η ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων, η συναλλαγματική σταθερότητα και οι ανεξάρτητες νομισματικές πολιτικές είναι μακροπρόθεσμα ασύμβατες.

Το 1988, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ανόβερου συγκρότησε μια επιτροπή για την εξέταση της ΟΝΕ, υπό την προεδρία του τότε Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Jacques Delors. Η έκθεση της επιτροπής, που υποβλήθηκε το 1989, πρότεινε σαφή μέτρα για τη δημιουργία της ΟΝΕ σε τρία στάδια. Ειδικότερα, τόνισε την ανάγκη για καλύτερο συντονισμό των οικονομικών πολιτικών, για κανόνες σχετικά με τα ελλείμματα των εθνικών προϋπολογισμών και για ένα νέο, εντελώς ανεξάρτητο όργανο που θα ήταν αρμόδιο για τη νομισματική πολιτική της Ένωσης: την [Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα](#) (ΕΚΤ). Βάσει της έκθεσης Delors, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Μαδρίτης αποφάσισε το 1989 να δρομολογήσει το πρώτο στάδιο της ΟΝΕ, δηλαδή την πλήρη ελευθέρωση της [κίνησης κεφαλαίων](#), μέχρι την 1η Ιουλίου 1990.

Τον Δεκέμβριο του 1989, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Στρασβούργου ζήτησε να διεξαχθεί μια διακυβερνητική διάσκεψη, η οποία θα προσδιόριζε τις απαιτούμενες αλλαγές της Συνθήκης προκειμένου να επιτευχθεί η ΟΝΕ. Οι εργασίες αυτής της διακυβερνητικής διάσκεψης οδήγησαν στη [Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση](#), η οποία εγκρίθηκε επισήμως από τους αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων κατά τη διάρκεια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Μάαστριχτ τον Δεκέμβριο του 1991 και υπογράφηκε στις 7 Φεβρουαρίου 1992.

Η Συνθήκη προβλέπει τη δημιουργία της ΟΝΕ σε τρία στάδια:

- Στάδιο 1: (από 1η Ιουλίου 1990 έως 31 Δεκεμβρίου 1993): ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων μεταξύ των κρατών μελών·
- Στάδιο 2: (από 1η Ιανουαρίου 1994 έως 31 Δεκεμβρίου 1998): σύγκλιση των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών και ενίσχυση της συνεργασίας ανάμεσα στις εθνικές κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών. Ο συντονισμός των νομισματικών πολιτικών θεσμοθετήθηκε με τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ιδρύματος (ΕΝΙ), το οποίο είχε αποστολή να ενισχύσει τη συνεργασία μεταξύ των εθνικών κεντρικών τραπεζών και να προβεί στις απαραίτητες προετοιμασίες για την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος. Οι εθνικές κεντρικές τράπεζες προβλεπόταν ότι θα γίνουν ανεξάρτητες κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου·
- Στάδιο 3: (υπό εξέλιξη από την 1η Ιανουαρίου 1999): βαθμιαία καθιέρωση του ευρώ ως ενιαίου νομίσματος των κρατών μελών και υλοποίηση κοινής νομισματικής

πολιτικής υπό την αιγίδα της ΕΚΤ. Η μετάβαση στο τρίτο στάδιο προϋπέθετε την επίτευξη υψηλού βαθμού διατηρήσιμης σύγκλισης, η εκτίμηση της οποίας θα γινόταν βάσει ορισμένων [κριτηρίων](#) που προβλέπονταν από τις Συνθήκες. Οι [δημοσιονομικοί κανόνες](#) επρόκειτο να γίνουν δεσμευτικοί και τα κράτη μέλη που δεν συμμορφώνονταν με αυτούς ήταν πιθανό να [υποστούν κυρώσεις](#). Επίσης, καθιερώθηκε ενιαία νομισματική πολιτική, η οποία ανατέθηκε στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) που περιλαμβάνει τις εθνικές κεντρικές τράπεζες και την ΕΚΤ.

Τα δύο πρώτα στάδια της ΟΝΕ έχουν ολοκληρωθεί. Το [τρίτο](#) στάδιο εξακολουθεί να βρίσκεται υπό εξέλιξη. Κατ' αρχήν, όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να προχωρήσουν σε αυτό το τελικό στάδιο και, συνεπώς, να υιοθετήσουν το ευρώ (άρθρο [119](#) της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Εντούτοις, ορισμένα κράτη μέλη δεν πληρούν ακόμη τα κριτήρια σύγκλισης. Για τα εν λόγω κράτη μέλη υπάρχει, ως εκ τούτου, μια προσωρινή εξαίρεση, έως ότου είναι σε θέση να συμμετάσχουν στο τρίτο στάδιο της ΟΝΕ. Εξ άλλου, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Δανία γνωστοποίησαν την πρόθεσή τους να μη συμμετάσχουν στο τρίτο στάδιο της ΟΝΕ και, κατά συνέπεια, να μην υιοθετήσουν το ευρώ. Τα δύο αυτά κράτη μέλη επωφελούνται επομένως μιας εξαίρεσης όσον αφορά τη συμμετοχή τους στην ΟΝΕ. Οι ρυθμίσεις της εξαίρεσης εκτίθενται λεπτομερώς στα σχετιζόμενα με τις δύο χώρες πρωτόκολλα τα οποία προσαρτώνται στις ιδρυτικές Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Δανία επιφυλάσσονται να θέσουν τέλος στην εξαίρεση και να υποβάλουν αιτήσεις για προσχώρηση στο τρίτο στάδιο της ΟΝΕ. Σήμερα, 19 από τα 28 κράτη μέλη έχουν προχωρήσει στο τρίτο στάδιο της ΟΝΕ και επομένως έχουν ως κοινό νόμισμα το ευρώ.

Μετά την εκδήλωση της ευρωπαϊκής κρίσης δημοσίου χρέους, οι ηγέτες της ΕΕ έχουν δεσμευτεί για την ενίσχυση της ΟΝΕ, περιλαμβανομένης της βελτίωσης του πλαισίου διακυβέρνησής της. Το 2015, στη βάση μιας ανάλογης πρωτοβουλίας από το 2012, οι Πρόεδροι της Επιτροπής, του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, της Ευρωμάδας, της ΕΚΤ και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου δημοσίευσαν έκθεση με τίτλο «Η ολοκλήρωση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης της Ευρώπης» (γνωστή και ως «η έκθεση των πέντε Προέδρων»). Στην έκθεση αυτή καθοριζόταν ένα πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων με σκοπό την επίτευξη μιας πραγματικής οικονομικής, χρηματοπιστωτικής, δημοσιονομικής και πολιτικής ένωσης σε τρία στάδια (το αργότερο έως το 2025).

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συμμετέχει ως ισότιμος συννομοθέτης στο πλαίσιο της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας, όσον αφορά τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων για την πολυμερή εποπτεία (άρθρο 121 παράγραφος 6 της ΣΛΕΕ). Στον τομέα αυτόν περιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, το προληπτικό σκέλος του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, καθώς και μια πιο ενισχυμένη μακροοικονομική εποπτεία ώστε να αποφευχθούν επικίνδυνες ανισορροπίες ως συνέπεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Η νομοθετική δέσμη σχετικά με την οικονομική διακυβέρνηση («δέσμη των έξι μέτρων») ενίσχυσε τον ρόλο του Κοινοβουλίου στην οικονομική διακυβέρνηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδίως με την

καθιέρωση του «Ευρωπαϊκού Εξαμήνου» και του «Οικονομικού Διαλόγου». Επιπλέον, διαβουλεύσεις με το Κοινοβούλιο πραγματοποιούνται για τα ακόλουθα θέματα:

- συμφωνίες σχετικά με τις συναλλαγματικές ισοτιμίες μεταξύ του ευρώ και νομισμάτων εκτός ΕΕ·
- από το 1999 και μετά, επιλογή των χωρών που πληρούν τα κριτήρια υιοθέτησης του ενιαίου νομίσματος·
- διορισμός του Προέδρου, του Αντιπροέδρου και των άλλων μελών της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΕΚΤ·
- νομοθεσία για την εφαρμογή της διαδικασίας του υπερβολικού ελλείμματος, η οποία προβλέπεται στο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης.

Dirk Verbeken / Dražen Rakić
05/2019

